

3. A levél, mint műfaj

munkalap

Az Újszövetségben megjelenő levelek nem magánlevelek, a teljes gyülekezethez szóltak és a közösségi alkalmakon kerültek felolvasásra. További jellegzetessége a leveleknek, hogy aktuális szituációban szólalnak meg.

Az antik levélforma

Két irodalmi forma: epistola és a levél (köztes forma: híres emberek levelezése). A levél egy fél párbeszéd, az epistola irodalmi műfaj, a nyilvánosságnak szól. Az antik leveleket alapvetően két további csoportba sorolhatjuk, voltak nyilvános levelek (pl. hivatalos, üzleti levelezés) és voltak privát levelek. És ezeken belül is számtalan forma alakult ki, melyek közül a páli levelek esetében két formát kell külön kiemelni, a baráti leveleket és a filozófiai leveleket.

A levélnek hatalmas előnye volt, hogy egyáltalán nem volt kötött a formája, leszámítva annak bevezetését és zárását.

A levelek bevezetése: praescriptum, köszönetnyilvánítás, a szerző ajánlása.

Praescriptum: (külső, belső) címzés, két alapformát különböztethetünk meg: a görögforma három elemből áll: feladó, címzett(ek), üdvözlések, amit egy mondatban foglalt össze a levél írója (ilyen van pl. Jakab levelében: „Ἰάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν.” [1,1])

a keleti forma ezzel szemben sokkal terjengősebb, ebben az első mondat a címzett(ek)et foglalja magában, ezt követi a második mondat, ami az üdvözléseket tartalmazza (bevezető szava a *shalom*). Kivételek is előfordulnak, így pl. a Dan 3,31-ben egy mondatban jelenik meg a keleti forma.

A levelek zárása: két elemet foglal magában, a záró parainéziseket, valamint az utóíratot (*postscriptum*).

Pál levelei

Pál levelei bevezetésében a két forma keverékét alkalmazza. A Róm kivételével minden levelét másokkal együtt írja, a címzett általában a gyülekezet. A levelek feliratának második fele a köszöntés (kulcsfogalom: χάρις). Ezt követi a hálaadás, köszönetnyilvánítás (kulcsszavak: εὐχαριστεῖν, εὐλογεῖν).

A levelek zárásában Pál az intések mellett a következő témákat hozza elő gyakorta: másokért való közbenjárás, könyörgés kérése (1Thesz 5,17; Róm 15,30-32); bizonyos tisztségek fontosságának hangsúlyozása (1Thesz 5,12; 1Kor 16,15-18); áldásért könyörgés (1Thesz 5,23; Gal 6,16); valamint az apostol ismételt látogatásának ígérete, ill. utazásainak terve (1Kor 16,5-12; 2Kor 12,14-13,10; Róm 15,14-29).

Ami a páli levelek utóíratát illeti, azok általában három elemet tartalmaztak: üdvözlésekkel való megbízást, üdvözlések átadása, az író maga üdvözli a címzetteket. A levelet az aláírás hitelesítette.

Biblián kívüli példa: Antiochiai Ignác Rómaiakhoz írt levele, in Vanyó L., *Apostoli atyák* (Ókeresztény írók 3.), Szent István Társulat, Budapest, 1988. (161-163; 179-183).